

Asia: VN/18685/2026

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta työvoimaviranomaiselle pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseksi vuosina 2026-2028

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vates-säätiö sr kiittää mahdollisuudesta lausua asetusesityksestä.

Kyseessä on valtionavustus työvoimaviranomaisille, eli työllisyysalueille, pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseksi tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä. Työvoimaviranomaisen on haettava avustusta, ja perusteltava se suunnitelmalla pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämisestä ja arviolla alueen osaamistarpeesta.

Vates-säätiö pitää erittäin kannatettavana sitä, että pitkäaikaistyöttömille luodaan mahdollisuuksia kehittää omaa osaamistaan myös työttömyyden pitkittyessä. Kun rahoitus on ohjattu vain osaamisen kehittämisen tarkoitukseen, voidaan varmistua siitä, että se kohdentuu oikein.

1. Avustuksen suuntaaminen pitkäaikaistyöttömille on kannatettavaa.

Tutkimuksin on havaittu, että ainakin puolella pitkäaikaistyöttömistä on jokin osatyökykyisyyden syy. Työllisyysalueiden työllistymissuunnitelmissa on huolehdittava, että osaamisen kehittämisen palvelu on henkilölle saavutettava ja oikea-aikainen. Näin palvelulla on mahdollista saavuttaa vaikuttavuutta. Lisäksi on toivottavaa, että työllisyysalueet ottavat palveluntuottajikseen myös tuetumpaa osaamisen kehittämistä järjestäviä toimijoita.

Osaamisseteli voi olla hyvä tuki tilanteisiin, joissa pitkäaikaistyöttömän työnhakijan työkyky on muuttunut eikä aiempi osaaminen enää vastaa työmarkkinoiden vaatimuksia. Ammatillinen työkyky voi olla merkittävästi alentunut ilman, että henkilöllä olisi yleisen työkyvyttömyyden uhkaa, jolloin osaamisen päivittäminen ja uuden urasuunnan löytäminen voivat olla keskeisiä työllistymistä tukevia keinoja.

Tuki on tärkeä myös tilanteissa, joissa osaamisen päivittämiselle ei ole varsinaista tarvetta, mutta työnhakuvalmiudet eivät vastaa nykyisiä työmarkkinoiden vaatimuksia. Esimerkiksi muuttunut työmarkkinatilanne tai työkyvyn alenema voivat edellyttää työhaun kohdentamista uudelleen ja uusien työnhakutaitojen omaksumista. Tällaisissa tilanteissa uraohjauksen, valmennuksen ja

koulutuspalveluiden yhdistäminen voi tuottaa merkittävästi parempia tuloksia kuin yksittäiset palvelut erillään.

2. Palveluiden yhdenvertainen saatavuus työllisyysalueiden kesken tulee varmistaa

Jo hakemusvaiheessa on huomioitava työllisyysalueiden erilaiset resurssit ja erilaiset asiantuntemukset tehdä hakemuksia. Palveluiden laatu- ja toteuttamiskriteerejä ei tulisi määritellä siten, että ne käytännössä sulkevat pienet palveluntuottajat ulkopuolelle. Esimerkiksi liian raskaat tai toiminnan kannalta tarpeettomat pätevyysvaatimukset suosivat suuria valmennus- ja koulutusorganisaatioita, joilla on paremmat mahdollisuudet vastata hallinnollisiin vaatimuksiin ja kilpailla hinnoilla. Tämä voi heikentää palveluntarjoajien monimuotoisuutta sekä vähentää asiakkaiden mahdollisuuksia saada juuri heidän tilanteeseensa sopivaa tukea.

Valtionavustus tukisi paikallisia työllisyys- ja elinkeinoverkostoja siten, että se loisi työtä myös uraohjausallalle. Uraohjaus- ja valmennuspalveluita järjestävät monet tahot. Myös sisällöt sekä laatu vaihtelevat paljon. Näin ollen palvelun laadunvarmistus jää yksittäisen työllisyysalueen hoidettavaksi. Lisäksi on huomioitava, että kaikilla alueilla ei liene samanlaista palveluvalikoimaa näitä palveluja tuottavista tahoista.

3. Huomio palveluiden vaikuttavuuteen

Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella sekä työvoimakoulutukset ovat jo nykyisellään vaikuttavimpien työllistymistä edistävien palveluiden joukossa. Myös tässä uudessa mallissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota palveluiden vaikuttavuuteen, vaikka tavoitteena ovatkin tutkintokoulutuksia lyhyemmät ja ketterämmät ratkaisut. Lyhytkestoiset koulutukset ja valmennukset voivat olla tarkoituksenmukainen vaihtoehto tilanteissa, joissa tutkintopohjainen koulutus olisi asiakkaan tarpeisiin nähden liian raskas tai epätarkoituksenmukainen ratkaisu.

Perustelumuistiossa ei oteta kantaa siihen, kuka määrittelee osaamisen ja mitä kulloinkin tarvittaisiin työllistymiseen. Vates-säätiön aiemman, yli 55-vuotiaisiin työttömiin kohdentuvan hankkeen haastattelujen perusteella moni haastateltava sanoi, ettei ole hyötynyt työllisyyspalveluiden koulutuksista.

4. Kustannusten korvattavuus

Kohdassa 7 § Avustuksen käyttämisen edellytykset todetaan, että pitkäaikaistyöttömälle ei saisi koitua kustannuksia oppimateriaaleista. Kuitenkin todetaan myös, että pitkäaikaistyöttömälle saa aiheutua matkakustannuksia opintoihin tai palveluun osallistumisesta. Työllistämisen kentällä on yleisesti tiedossa, kuinka tärkeä matkakulujen korvaaminen on pitkäaikaistyöttömälle.

Vates-säätiö esittää matkakulujen korvaamista esimerkiksi tarveharkintaan perustuen, jotta osaamisen kehittämisen palvelut voisivat aidosti kohdentua lähtökohtaisesti heikossa taloudellisessa asemassa olevien henkilöiden palveluiden järjestämiseen.

Vates-säätiö kannattaa asetusesitystä ja toivoo, että hankkeistus oikeasti mahdollistaisi kaikille osaamisen kehittämisen lisäämisen. Parhaimmassa skenaariossa työllisyysalueen omaa asiantuntemusta ja tarpeita pystytään hyödyntämään oikein ja se auttaa ihmisiä työllistymään. Pahimmassa skenaariossa avustukset valuvat tutuille palveluntuottajille ja koulutukset on suunnattu paremmassa asemassa oleville työttömille.

Pakarinen Jaana
Vates-säätiö sr